

บทนำรวม

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติปีละมากกว่าแสนล้านบาท จากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาปีละมากกว่าสิบล้านคน มากกว่าชาติต่างๆ ในอาเซียน (PATA, 2006) ในปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 14.46 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 547,782 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551) อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะเน้นทำการตลาดการท่องเที่ยวเจาะกลุ่มเฉพาะ อาทิ กลุ่มครอบครัว กลุ่มสตรี กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

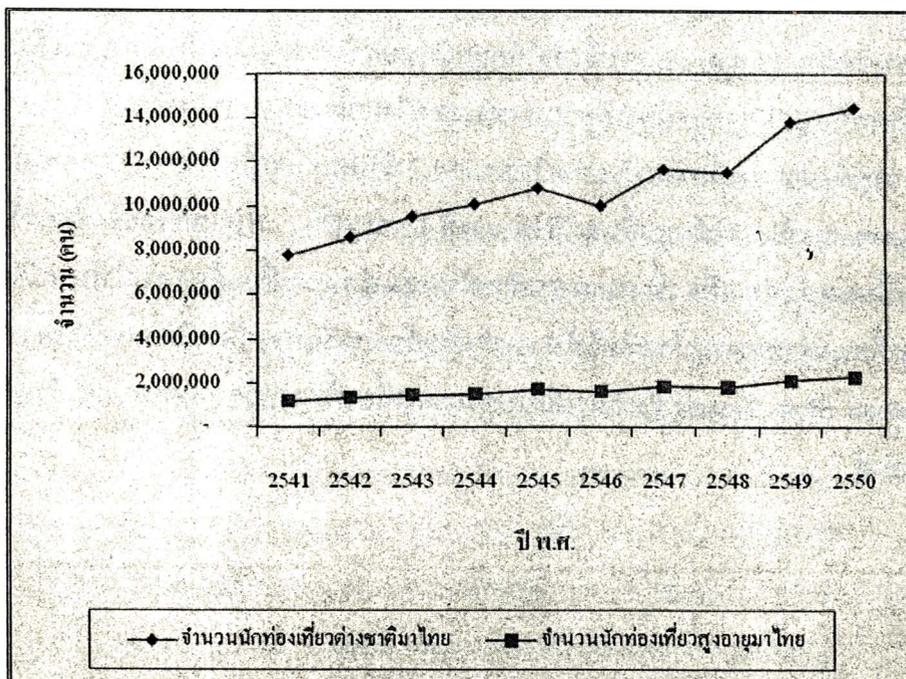
เนื่องจากโครงสร้างของประชากรโลกมีแนวโน้มที่ชัดเจนว่าสังคมโลกกำลังจะก้าวสู่การเป็นสังคมของผู้สูงอายุ โดยสหประชาชาติคาดการณ์ว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจาก 687.9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2549 เป็น 1,968 ล้านคนในปี พ.ศ. 2593 และทวีปเอเชียจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด (มติชนรายวัน, 13 ต.ค. 52: 21) ซึ่งทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งนี้จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่รายงานว่าในปี พ.ศ. 2550 มีนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยกว่า 2.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.6 ของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอายุ และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี (ตารางที่ 1 และรูปที่ 1) ประเทศไทยจึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ (Slow Tourism/ Slow Travel) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าจะมีความเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1: นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2541 – 2550

หน่วย: คน

ปี พ.ศ.	นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในไทย	นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในไทย
2541	7,764,930	1,170,832
2542	8,580,332	1,347,457
2543	9,508,623	1,422,496
2544	10,061,950	1,503,196
2545	10,799,067	1,711,128
2546	10,004,453	1,609,873
2547	11,650,703	1,839,878
2548	11,516,936	1,801,342
2549	13,821,802	2,119,675
2550	14,464,228	2,259,161

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552.

ที่มา: ปรับปรุงจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552.

รูปที่ 1: จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย เปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2541 – 2550

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism เริ่มจากทวีปยุโรป และขยายเข้าสู่ทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย ทวีปอเมริกา และสถานที่อื่นๆ การท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism มีความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าปกติ เป็นการท่องเที่ยวแบบช้าๆ ไม่เร่งรีบ เน้นมิติของการเรียนรู้ ได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และสัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างเต็มที่ เป็นการใช้เวลา และใช้งบประมาณในการท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่า

ตารางที่ 2: 10 อันดับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในประเทศไทยเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในภาคเหนือตอนบน ปี พ.ศ. 2550

นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในไทย			นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เข้ามาในภาคเหนือตอนบน		
ลำดับที่	ประเทศ	ร้อยละ	ลำดับที่	ประเทศ	ร้อยละ
1.	ญี่ปุ่น	13.40	1.	อเมริกัน	14.32
2.	มาเลเซีย	11.10	2.	ฝรั่งเศส	9.42
3.	อเมริกัน	7.12	3.	สหราชอาณาจักร	7.72
4.	เกาหลี	6.92	4.	ญี่ปุ่น	7.43
5.	สหราชอาณาจักร	6.17	5.	เยอรมัน	7.39
6.	ออสเตรเลีย	5.05	6.	เนเธอร์แลนด์	6.08
7.	จีน	4.87	7.	มาเลเซีย	5.99
8.	เยอรมัน	4.62	8.	ไต้หวัน	5.28
9.	สิงคโปร์	4.40	9.	อิสราเอล	3.84
10.	สวีเดน	3.32	10.	ออสเตรเลีย	3.20

ที่มา: คำนวณจากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552.

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ต่อเนื่องยาวนานกว่า 1,000 ปี จึงมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่น ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประเพณี ภาษา และวิถีชีวิตผสมผสานกับธรรมชาติและภูมิประเทศที่สวยงาม โดยเฉพาะพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนหรือภูมิภาคล้านนาซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวทาง

ธรรมชาติที่สวยงาม และมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตจำนวนมาก แต่แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดนี้ ยังไม่ได้มีการประเมินศักยภาพว่าจะมีความเหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (ตารางที่ 2) ยังไม่ได้มีการสำรวจและศึกษาว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากภูมิภาคใดจะมีศักยภาพทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นเป็นเรื่องที่ต้องเร่งดำเนินการสำรวจและศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และสามารถแข่งขันทางการตลาดกับเพื่อนบ้านในอาเซียน เช่น มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งให้ความสนใจตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเช่นกัน (ผู้จัดการรายสัปดาห์ ปีที่ 20 ฉบับที่ 1107)

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีความตระหนักถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการก้าวไปสู่สังคมผู้สูงอายุ รวมทั้งความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการพัฒนาประเทศไทย ดังนั้นจึงให้ความสนใจในประเด็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตลาดท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และเพื่อดำเนินการศึกษาวิจัยที่สนับสนุนยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ว่าด้วยการสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ในกลยุทธ์ด้านการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว และกลุ่มเรื่องวิจัยเร่งด่วนตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติในเรื่องการบริการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันวิจัยสังคมจึงได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ” ซึ่งมุ่งเน้นการสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และประเมินศักยภาพการตลาดการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่นๆ ด้วย

2. วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 2.2 เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

2.3 เพื่อประเมินศักยภาพทางการตลาดของการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

2.4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

3. รายละเอียดความเชื่อมโยงระหว่างโครงการวิจัยย่อย

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนการวิจัย จึงได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 โครงการย่อย คือ

โครงการย่อยที่ 1: การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

โครงการย่อยที่ 2: การประเมินศักยภาพการตลาดท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ในโครงการย่อยที่ 1 เป็นการศึกษา Supply Site ทางด้านแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองและเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ส่วนโครงการย่อยที่ 2 เป็นการศึกษาของตลาดการท่องเที่ยว (Demand Site) ในภาพรวม ซึ่งผลการศึกษาจากทั้งสองโครงการได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พร้อมเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4. ประโยชน์ที่ได้รับ

4.1 เกิดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ได้

4.2 ได้เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

4.3 ได้แหล่งท่องเที่ยวหรือกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism

4.4 ได้แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

- 4.5 เกิดการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบน ระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ภาคีทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยและร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง
- 4.6 สามารถนำผลการศึกษา ไปสู่การพัฒนาคู่มือการจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
- 4.7 มีข้อมูลศักยภาพทางการตลาดของการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ
- 4.8 มีแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 4.9 สามารถนำผลการศึกษาไปสู่การพัฒนาแผนการตลาดการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 4.10 สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อให้สามารถทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ต่อไปในอนาคต

5. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษานี้มีประโยชน์โดยรวมต่อองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่รับผิดชอบ รวมทั้งวางแผนการตลาดสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่นิยมท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism อาทิ

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว
- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก
- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในตัวเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ใกล้เคียง เช่น โรงแรม ที่พัก บริษัทนำเที่ยว บริษัทรถเช่า